

Tilikauden tulos ennätysellisen hyvän valtionosuuksien ansiosta, huoli kuitenkin velkojen kasvusta

Tampereen kaupungin tilikauden tulos oli 63,8 milj. euroa ylijäämäinen yhdeksän alijäämäisen vuoden jälkeen. Vuoden 2021 muutettu talousarvio on kuitenkin 13 milj. euroa alijäämäinen, joten tiukkaa menokuria tulee jatkaa.

Veroprosentin korotus 0,5 prosentilla 20,25:een lisäsi verokertymää vuonna 2020. Verorahoitus oli 153,3 milj. euroa edellisvuotta parempi. Kaupungilla oli kolmevuotinen talouden tasapainottamisohjelma ja sen tuloksena saavutettiin 55,5 milj. euron säästöt. Valtio korvasi koronaepidemian aiheuttamia menetyksiä valtionosuuksilla. Kaupungin johto arvioi, että ilman koronatukia tilikauden tulos olisi ollut 17,3 milj. euroa ylijäämäinen. Tämä on hyvä ja tärkeä arvio kaupungin talouden tilasta: tasapainottamistoimet ovat tehonneet.

Tarkastuslautakunta on kuitenkin huolissaan kaupungin ja konsernin velkojen ja vastuiden nopeasta kasvamisesta. Kaupungin asukaskohtainen lainamäärä oli 3 795 euroa ja se nousi vuonna 2020 kuntien keskiarvon yläpuolelle. Useat suuret investointihankkeet tehdään kaupungin tytäryhteisöissä. Konsernin asukaskohtainen lainamäärä oli 8 936 euroa, kun se vuotta aiemmin oli 5 740 euroa.

Yli puolet valtuustotavoitteista toteutunut

Kaupunginvaltuusto on asettanut valtuustokaudelle 2018–2021 yhteensä 39 tavoitetta, joilla toteutetaan Tampereen strategiaa. Valtuustokauden tavoitteet osoittavat strategista suuntaa ylätasolla, mikä on järkevää siitä huolimatta, että se tekee tavoitteista todella laajoja. Valtuustokauden tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on tärkeää saada tietoa kauden aikana tapahtuneesta kehityksestä. Tällaista tietoa on kattavasti saatavilla kaupungin verkkosivuilla Tampereen Pulssissa.

Valtuusto on asettanut kaupungin talousarvioissa vuosittaiset tavoitteet. Vuosille 2018–2020 asetetuista tavoitteista 54 % on toteutunut ja 33 % on jäänyt toteutumatta. Vaativuustaso on ollut sopiva, kun yli puolet tavoitteista toteutui ja parannettavaakin jäi.

Vuodelle 2020 kaupunginvaltuusto asetti 157 kaupunkikonsernia koskevaa toiminnan tavoitetta. Niistä 52 % toteutui, 5 % toteutui osittain, 36 % ei toteutunut ja 7 %:n toteutumista ei voitu arvioida. Tarkastuslautakunnan mielestä tämä on hyvä tulos, kun huomioidaan, että osa tavoitteista ei toteutunut koronaepidemian takia. Varsinkin työllisyys, matkailu ja joukkoliikenne ovat olleet lujilla koronaepidemian aikana ja se näkyy niitä koskevien tavoitteiden toteutumattomuutena.

Pormestarin erityistoimivallan käyttö oli paikallaan

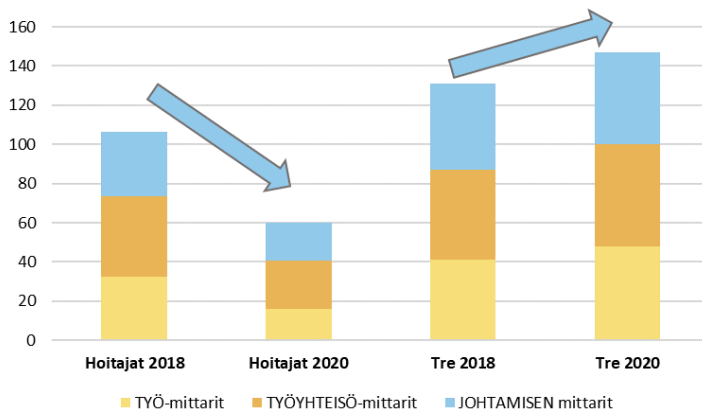
Valtioneuvosto totesi 16.3.2020, että maassa vallitsevat poikkeusolot koronavirusepidemian vuoksi. Samana päivänä kaupunginhallitus otti käyttöön häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtosäännön, mikä sisälsi pormestarin erityistoimivallan.

Kaupunki selvisi hyvin kevään 2020 poikkeusoloista. Kaupungin säännöt ja ohjeet tukivat poikkeusolojen hallintoa. Poikkeusolojen alkaessa valtuusto päätti sähköisestä kokousmenettelystä eikä muita muutoksia sääntöihin ja ohjeisiin tarvittu.

Häiriötilanteiden aikana pormestari voi käyttää päätösvaltaa peruspalvelujen turvaamiseksi ja häiriötilanteen normalisoimiseksi. Pormestari teki vajaan kuukauden aikana seitsemän päätöstä, jotka koskivat mm. varhaiskasvatuspalveluja, joukkoliikenteen palvelutasojen muutoksia ja koronaviruksen leviämiseen liittyviä rajoitustoimia. Kaupunkilaisten oli tarpeen saada nopeasti tietoonsa päätökset muuttuneista palveluista ja maksuista. Pormestarin päätökset olivat perusteltuja ja oikea-aikaisia.

Hoitohenkilökunta ei voi hyvin

Koronaepidemia on kuormittanut erityisesti terveysasemien hoitohenkilökuntaa. Kuormitus ilmenee työhyvinvointia kartoittavasta Kunta10-tutkimuksesta, joka tehtiin syksyllä 2020. Tulokset heikkenivät merkittävästi verrattuna vuoden 2018 mittaukseen. Kaupungin koko henkilöstön tulokset paranivat, samoin kuin terveysasemien lääkärien tulokset.

Terveysasemien hoitohenkilökunnasta 75 % koki työmääränsä lisääntyneen yli sietokyvyn, kun koko kaupungin vastaava tulos oli 43 %. Muutokset työssä koki myönteiseksi vain 12 % hoitajista, kun koko kaupungissa näin koki 36 %. Terveysasemien hoitohenkilökunnasta vain 42 % uskoi jatkavansa eläkeikään saakka, kun koko kaupungissa näin uskoi 64 % vastaajista.

Tarkastuslautakunta kysyy, selittääkö tuloksia jokin muukin kuin koronaepidemia ja mitä asialle aiotaan tehdä.

Sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön jonoa

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan lapsiperheiden kotipalvelussa ja sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä tehdään tärkeää työtä. Sillä ehkäistään ongelmien kasvamista ja kasautumista, mikä vahvistaa perheiden voimavaroja.

Kotipalvelun saatavuus vastaa lapsiperheiden tarpeita. Sen sijaan perhetyössä asiakkaiden jonotusaika palveluun on liian pitkä. Tarkastuslautakunta on huolissaan siitä, että tukea odottavan perheen ongelmat saattavat kasvaa jonotuksen aikana. Seuraus voi olla palvelutarpeen vaihtuminen perhetyöstä lastensuojeluun. Tarkastuslautakunta kannustaa perhetyön ja sosiaalityön välisen yhteistyön lisäämiseen. Yhteistyöllä voitaisiin vähentää jonotuksesta aiheutuvia ongelmia.

Perhetyön saama asiakaspalaute oli erinomaista, minkä perusteella palvelu vastaa hyvin asiakkaiden tarpeita. Noin kolmannes perhetyön asiakasperheistä vastasi palautekyselyyn. Kotipalvelusta saatu palaute oli niin vähäistä, ettei sen perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä asiakastytyväisyydestä. Tarkastuslautakunta suosittelee tehostamaan kotipalvelun ja perhetyön asiakaspalautteiden keräämistä.

Tarkastuslautakunta haluaa lasten vanhemmille tasavertaiset palvelut

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tamperelaisilla aikuisilla ei ole tasavertaista mahdollisuutta saada aikuissosiaalityön palvelua. Aikuisen asiat hoidetaan lapsiperheiden sosiaalityössä tai lastensuojelun avohuollossa silloin, kun perheen lapsi on asiakkaana toisessa näistä palveluista. Koko perheen tilanne paranisi nopeammin, jos myös aikuinen voisi saada henkilökohtaisen asiakkuuden sosiaalityöhön. Näin hän saisi suunnitelmallista ja tavoitteellista apua vaikeuksiinsa.

Kaupunki on ryhtynyt kehittämään aikuissosiaalityön tasavertaisuutta käynnistämällä selvitystyön, joka valmistuu kesällä 2021. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan muutoksia tarvitaan, jotta kaikkien lapsiperheiden aikuiset saavat tarvitsemansa palvelut ja siten voimavaroja perheensä elämänhallintaan.

Kukaan ei jää ilman omaishoidon tukea määrärahasyistä

Omaishoidolla tuetaan säännöllistä hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevien henkilöiden kotona asumista. Omaishoidon tukea voi saada esimerkiksi silloin, kun hoidettavalla on mielenterveysongelmia, muistisairaus tai kehitysvamma. Omaishoitaja on hoidettavalle läheinen henkilö. Hänen tehtäviinsä kuuluu hoidettavan päivittäisissä toimissa avustaminen.

Tamperelaisten omaishoitajien tilanne on siinä mielessä hyvä, että omaishoidon tuki myönnetään kaikille kriteerit täyttävälle hakijoille. Ketään ei jätetä ilman tukea määrärahojen puutteen vuoksi. Tampereen omaishoidon tuen palkkiot ovat keskitasolla, kun niitä verrataan suuntaa antavasti muiden Suomen suurten kaupunkien maksamiin palkkioihin. Tampereen omaishoidon tuen vuoden 2018 asiakaskyselyssä monet kokivat palkkion silti riittämättömäksi tehtyyn työhön nähden, mikä on ymmärrettävää.

Kauppiin suunnitteilla uudenlainen sote-keskus

Kauppiin on suunnitteilla yliopistollinen sote-keskus. Sen tavoitteena on uudistaa kaupungin sote-palveluja yliopistollisen tutkimuksen tuella. Asiakkaalle annetaan apua hänen elämäntilanteensa huomioiden yhdestä paikasta, olipa kyse perus- tai erikoistason sosiaali- tai terveyspalvelusta. Keskukseen on määrää palvella itäisen keskusta-alueen 40 000 asukasta. Tässä kaupungin ja korkeakouluyhteisön yhteishankkeessa osa tiloista varataan opetukseen, tutkimukseen ja toiminnan kehitystyöhön, mm. terveysliikunnan edistämiseen.

Tarkastuslautakunta teki kyselyn uuden hyvinvointikeskuksen mahdollisuuksista mm. tamperelaisille keskustan ja koillisen alueverkoston aktiivisille jäsenille. Vastajaat suhtautuvat keskuksen hyvin myönteisesti, etenkin siihen, että apua saisi yhdestä paikasta. Alueverkoston vastauksissa oli epäilyä siitä, saadaanko tietojärjestelmät palvelemaan hankkeen tavoitteita ja korostuuko siinä asiantuntijayhteistyö asiakaslähtöisyyden sijaan. Koillistamperelaisia huoletti myös keskuksen sijainti.

Hanke ei ole edennyt suunnitellusti, mikä johtuu vireillä olevasta sote-uudistuksesta. Sote-rajoituslailla on pyritty jäädyttämään kaikki merkittävät sote-investoinnit vuoden 2025 loppuun saakka.

Kaupungin johtajat tyytyväisiä Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekarttaan

Tampereen kaupunkistrategian yksi tavoite on kaupungin hiilineutraalisuus vuoteen 2030 mennessä. Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartta sisältää suunnitelmat tavoitteen saavuttamiseksi.

Neljä johtajaa vastasi tarkastuslautakunnan kyselyyn, jossa pyydettiin vapaamuotoisia kommentteja tiekartan toteutumisen todennäköisyydestä, tiekartan onnistumisista ja puutteista sekä vastaajien omasta roolista tiekartan toimeenpanemisessa. Kyselyyn vastanneet johtajat kokivat tiekartan mahdollistavan kaupungin hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisen. Vastausten mukaan tavoitteen toteutuminen riippuu kuitenkin useiden tahojen toiminnasta. Tällaisia tahoja ovat mm. kaupunkilaiset, yritykset ja kaupungin työntekijät. Vastausten perustella tiekartan toimenpiteet tullaan nostamaan tulevien vuosien palvelu- ja vuosisuunnitelmiin. Johtajat kokivat roolinsa tiekartan toimeenpanemisessa ja kaupungin ilmastojohtamisessa tärkeäksi.

Joukkoliikenne on Tampereen seudun kunnille edullista

Joukkoliikenteen kustannukset kunnille ovat olleet Tampereen seudulla maltilliset. Kustannuksia verrattiin Turun seudun joukkoliikenteeseen. Tampereen seudun kunnat maksoivat joukkoliikenteestä asukasta kohti 34 euroa, kun Turun seudulla osuus oli 61 euroa vuonna 2019. Tampereen seudulla joukkoliikenteen toiminta-alue on huomattavasti Turun seutua laajempi. Tampereen seudulla on vyöhyketaksa ja Turun seudulla tasataksa. Tampereen seudulla asiakkaiden maksusuodet ovat kattaneet jopa kolme neljäsosaa kustannuksista.

Tampereella tavoitellaan bussiliikenteen vähäpäästöisyyttä vuoteen 2030 mennessä siten, että puolet busseista kulkee sähköllä ja puolet muilla puhtailla polttoaineilla, kuten uusituvalla dieselillä tai biokaasulla. Tarkastuslautakunta kysyy, riittääkö aika kaluston uusimiseen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi.

Joukkoliikennettä käyttävät asiakkaat ovat kyselyjen mukaan olleet hyvin tyytyväisiä palveluihin. Tarkastuslautakunta suosittelee selvittämään myös sitä, miksi osa kaupunkilaisista ei käytä joukkoliikennettä.

Tampereen Vesi Liikelaitos toimittaa puhdasta vettä kaupunkilaisille, mutta työhyvinvoinnissa parannettavaa

Tampereen Vesi Liikelaitos mittaa tuloksellisuuttaan monipuolisesti. Vesilaitoksen asiakkaat ovat tyytyväisiä vesilaitoksen toimintaan. Vesilaitos seuraa asiakastyytyväisyyttä vuosittain tehtävillä tutkimuksilla ja viime vuosina tulokset ovat parantuneet. Myös laitoksen tuottavuus on parantunut, mutta veden hinta on hieman verrokkikaupunkeja korkeampi.

Vesilaitos on viime vuosina panostanut työhyvinvointiin monin tavoin, mutta työhyvinvoinnin kyselytulokset ovat heikentyneet. Vesilaitokselta saadun tiedon mukaan työhyvinvoinnin heikkeneviin kyselytuloksiin vaikuttavat työehtojen muutoksiin liittyneet asiat.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että työehtoihin liittyvät muutostilanteet tulee saattaa nopeasti loppuun.

Sähkölaitos vähentää hiilidioksidipäästöjään

Kaupungin omistaman Tampereen Sähkölaitos Oy:n tavoite on vähentää hiilidioksidipäästöjään vuoden 2030 loppuun mennessä 95 % vuoden 2010 tasosta. Vuonna 2020 Sähkölaitoksen hiilidioksidipäästöt olivat vähentyneet puoleen vuoden 2010 tasosta.

Tulevien päästövähennysten kannalta merkittävin toimenpide on Naistenlahden voimalaitoksen saneeraus, joka valmistuu vuoden 2022 lopussa. Naistenlahti 3 -voimalaitos tuottaa saneerauksen jälkeen energiaa polttamalla biomassaa, kierrätyspuuta ja pakkausjätettä. Bioenergia luokitellaan hiilineutraaliksi, sillä biomassojen poltossa vapautuvat päästöt sitoutuvat takaisin kasvavaan biomassaan. Sähkölaitos on mukana kehittämässä myös uusia, lähes päästöttömiä tulevaisuuden teknologioita. Näihin kuuluvat mm. geotermisen energia ja biohiilen valmistus, mutta niiden kehittäminen tuotantokelpoisiksi ratkaisuksi kestää vielä useita vuosia.

Tarkastuslautakunta kannustaa Sähkölaitosta osallistumaan edelleen uusien teknologioiden, kuten geotermisen energian, kehittämiseen. Näin voidaan varautua siihen, että energiaa on mahdollista tuottaa tulevaisuudessa lähes ilman hiilidioksidipäästöjä.

Infra aloitti yhtiönä

Tampereen Infra Oy on toiminut kaupungin täysin omistamana in house -yhtiönä vuoden 2020 alusta lähtien. Infra tuottaa yhdyskuntatekniikan rakentamis- ja paikkatietopalveluja sekä kunnossapitopalveluja, kaluston vuokrausta ja työmaapalveluja.

Ensimmäisenä toimintavuonna Infralla oli kolme tavoitetta, jotka koskivat yhtiön kehitystyötä, taloudellista tulosta ja vertailtavuutta yksityisten kilpailijoiden kanssa. Kehitystyönään Infra uusi strategian ja palkkiojärjestelmänsä. Yhtiön taloudellinen tulos oli positiivinen. Miljoonan euron tuloksestaan yhtiö maksaa yhteisöveron. Yhtiö saa tulonsa lähinnä kaupungilta ja muilta konsernin yritysiltä.

Infran toiminnan vertailu yksityisiin toimijoihin on vaikeaa, koska vertailukelpoista hinta- ja laatutietoa ei ole helposti saatavilla. Valtuustotavoitteessa tätä kuitenkin edellytetään. Infra pitää asiakkailta saamansa palautteen perusteella paikkatiedon palvelujaan kilpailukykyisinä. Samoin henkilö- ja pakettiautojen kalustovuokraus kaupungin yksiköille on voitu tuottaa edullisesti, mikä johtuu pitkistä vuokra-ajoista ja edullisesta rahoituksesta. Kunnossapidon kilpailutetut alueurakat ovat olleet halvempia kuin Infran työnä tehdyt. Tarkastuslautakunta ei voi arvioida tavoitteen toteutumista ja suosittelee, että asetettaisiin mitattavia tavoitteita.

Voimia tavoitteli myyntihintojen alennusta

Pirkanmaan Voimia Oy on Tampereen kaupungin, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin, Nokian kaupungin ja Ylöjärven kaupungin omistama in house -yhtiö, joka aloitti toimintansa vuonna 2019. Yhtiön päätuotteita ovat ateria- ja puhtauspalvelut. Yhtiö on liikevaihdoltaan viidenneksi suurin Tampereen kaupungin omistamista yhtiöistä.

Valtuusto asetti Voimialle tavoitteen laskea myyntihintoja prosentilla vuonna 2020. Tavoitteen toteutumista ei voitu arvioida, sillä koronaepidemia, osittain muuttuneet laskutusperusteet ja lisääntyneet palvelumaksut vaikeuttivat kustannusten ja hintojen vertailua. Myös tavoitteen mittarit olivat epäselviä.

Vertailutietojen mukaan lasten ja nuorten ateriat olivat Tampereella kalleimmasta päästä. Tampereen kaupungin ostot Voimialta kasvoivat yhtiön ensimmäisenä toimintavuonna prosentin ja toisena vuotena ne laskivat prosentin. Vuonna 2021 Voimia on ilmoittanut nostavansa hintoja prosentin.

Uudelta yhtiöltä odotetaan toiminnan tehostumista ja keinoja sen osoittamiseksi. Yhtiön kehittämä hintakorimittari voisi olla hyvä väline hintakehityksen osoittamiseksi normaalioloissa.